

Yhteenvedo lausuntopalautteesta: luonnos sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi vähimmäistietosisällöksi

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntopalvelu.fi –palvelussa lausuntoja luonnoksesta asetukseksi vähimmäistietosisällöksi. Asetusluonnos oli lausuttavana aikavälillä 3.10.2022-31.10.2022. Lausuntoja annettiin 67 kappaletta, minkä lisäksi kolme tahoa ilmoittivat, ettei heillä ole asetuserinnoksesta lausuttavaa. Lausunnot ja lausunnoista laadittu yhteenvedo on saatavilla hankeikkunasta.

Asetuksen tarkoituksena on määrittellä hyvinvointialueiden väestön hyvinvoinnin ja terveyden sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tiedon seurannan sekä hyvinvointialueen ja kunnan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman vähimmäistietosisältö. Asetus jakaantuu kahteen osa-alueeseen: johtamisen vähimmäistietosisältöön sekä hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman vähimmäistietosisältöön. Asetuksen avulla voidaan yhdenmukaistaa alueiden hyvinvoinnin mittarin ja näin varmistaa alueiden välinen vertailukelpoisuus.

Useat lausujat pitivät asetuksen tavoitteita hyvänä, mutta asetuksen ja sen liitteiden muodostama kokonaisuus pidettiin osin epäselvänä. Lausunnoissa esitettiin useita tarkennuksia ja kehitysehdotuksia vähimmäistietoihin. Lausunnoissa tuotiin myös esille, että valmiudet tuottaa asetuksen määrittelemää vähimmäistietoa vaihtelivat, ja että tietojärjestelmiin sekä kirjauskäytäntöihin tulisi tehdä muutoksia vähimmäistiedon tuottamiseksi.

Yleiset kommentit asetuksesta

Asetuserinnoksesta pidettiin pääosin selkeänä: 32:ssa lausunnoissa asetuserinnoksesta arvioitiin selkeäksi, 14:ssä epäselväksi. Useiden lausujien mukaan asetuksen tarkoitus ja tarve oli tuotu selvästi esille asetuserinnoksesta. Kunnan hyvinvointikertomuksen- ja suunnitelman erittelyä omaksi kokonaisuudekseen pidettiin myös hyvänä. Toisaalta lausunnoissa kritisoitiin, että asetuserinnoksen ja soveltamisohjeen muodostama kokonaisuus on epäselvä (THL, Keski-Uudenmaan hyvinvointialue, Lääketeollisuus ry). THL ja Tilastokeskus lausuiivat myös tässä yhteydessä, että indikaattorien kehittyminen ja niiden ajantasaisuus olisi hyvä huomioida asetuserinnoksesta. Valtiovarainministeriö kiinnitti lausunnoissaan huomiota siihen, että taloudellisten vaikutusten arviointi puuttui asetuserinnoksesta – asetuserinnokseen perustuvan tehtävän laajennuksesta aiheutuvat kustannukset tulisi huomioida hyvinvointialueiden rahoituksessa.

Asetuserinnoksen arvioitu tietojärjestelmävaikutus oli erityisesti se, että vähimmäistietosisällön tuottaminen edellyttää muutoksia tietojärjestelmiin ja kirjaamiskäytäntöihin, joka vaatii resursseja ja aikaa. Vaikutukset vaihtelevat alueittain, sillä valmiudet ja jo olemassa olevat järjestelmät ovat erilaisia (THL, HUS, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue). Lausunnoissa mainittiin myös, että tietojen vertailtavuuden edistämiseksi olisi kannattavaa kerätä tiedot yhtenäiselle alustalle (mm. Pudasjärven kaupunki, Essote, Suomen Kuntaliitto ry). Muutamissa lausunnoissa ehdotettiin, että asetuksen johdosta aiheutuvat kustannukset tulisi korvata täysimääräisesti (Suomen Kuntaliitto ry, Teuvan kunta, Lahden kaupunki)

Näkemykset asetuksessa määriteltävien tietojen riittävydestä vaihtelivat. Muutamissa lausunnoissa todettiin indikaattorikonaisuuden olevan laaja ja riittävä, mutta toisaalta useissa lausunnoissa huomioitiin kuntien ja hyvinvointialueiden indikaattoreiden osittainen päällekkäisyys. Lausujat mainitsivat myös yksittäisiä puuttuvia näkökulmia. Erityisesti sosiaalihuollon palveluiden puuttuminen nostettiin useasti esille (HUS, Valvira, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Karjalan kansanterveys ry, MIELI ry). Svenska Finlands folkting huomioi lausunnossaan, että ruotsinkielisten palveluiden saatavuudesta ei ollut indikaattoreita. Toisaalta korostettiin sitä, että tietojen riittävyys ja vertailtavuus riippuvat lopulta tiedontoimittajien valmiuksista sekä tiedon laadusta ja luotettavuudesta (THL, Pirkanmaan hyvinvointialue, HUS). Lausunnoissa nostettiin esille myös huomio siitä, että monet indikaattorit keskittyvät pahoinvoinnin mittaamiseen (Lahden kaupunki, Pudasjärven kaupunki, Suomen Psykologiliitto, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, MIELI ry).

Kommentit liittyen johtamisen vähimmäistietosisältöön (2-4 §):

Arviot johtamisen vähimmäistietojen riittävydestä olivat vaihtelevia. Riittävyyteen katsottiin vaikuttavan tulevien vaiheiden asutusten sisällöt, ja näiden puuttuminen tässä vaiheessa vaikeutti osaltaan kokonaisvaikutusten arviointia. Lausunnoissa mainittiin yksittäisiä puutteita ja kehitysehdotuksia, joista useasti esiintyi myös tässä yhteydessä sosiaalipalveluiden saatavuuden sisällyttäminen (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä, Pohjois-Karjalan kansanterveys ry, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus, MIELI ry). Lisätarkennuksia kaivattiin erityisesti 2§ 3. momenttiin (Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Etelä-Savon sote-palveluiden kuntayhtymä, Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, HUS). Valtiovarainministeriö piti lausunnossaan erityisen tärkeänä 4§:ssä määriteltyjä kustannustietoja ja sitä, että tällaista vertailukelpoista tietoa olisi mahdollisimman paljon tulevaisuudessa. Asetusta olisi kuitenkin heidän mielestään hyvä tarkentaa siten, ettei taloustietojen toimittamisessa muodostu ristiriitoja asetusten välille.

Johtamisen vähimmäistiedot ja mittarit ovat arvioiden mukaan pääasiassa mahdollista tuottaa 1.1.2024 mennessä. Vain Varsinais-Suomen sekä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueet arvioivat, että mittarit eivät ole toteutettavissa tähän mennessä. Lausujien valmiudet tuottaa tietoja saatavuudesta, tarpeesta ja kustannuksista vaihtelivat. Muutamissa lausunnoissa mainittiin, että osaa asetuksessa mainituista tiedoista kerätään jo nyt (esim. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointiyhtymä, Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä).

Kommentit liittyen hyvinvointikertomukseen ja –suunnitelmaan (5-13 §):

Lausunnoissa esitettiin useita yksityiskohtaisia kehitys- ja täydennysehdotuksia hyvinvointikertomustyöhön valittuihin mittareihin. Useita kertoja mainittu ehdotus oli TEA-viisarin hyödyntäminen vähimmäistiedoissa (Pudasjärven kaupunki, Suomen kuntaliitto ry, Kulttuurihyvinvointipooli, Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, OKM).

Suomen Kuntaliitto ry sekä Lahden, Orimattilan ja Kauhajoen kaupungit lausuiivat, että kunnalla tulisi olla vapaus päättää itse kunnan kannalta olennaisimmat seurantamittarit. Ongelmiksi he nostivat muun muassa sen, että osa indikaattoreista kuvaa asioita joihin kunnilla ei ole

käytännössä vaikutusmahdollisuuksia ja että pienimmillä kunnilla voi olla puutteita indikaattoritiedoissa.

Tietosuojavaltuutetun toimisto kommentoi, että hyvinvointikertomusten ja –suunnitelmien vähimmäistietosisältöihin kuuluvat tietoluettelot on muotoiltu siten, että ne voisivat sisältää henkilötietoja. Jatkovalmisteluissa on tarpeen täsmentää, onko henkilötietoja tarkoitus käsitellä, mihin sääntelyyn henkilötietojen mahdollinen käsittely perustuu.

Kommentit liittyen soveltamisohjeeseen:

Lausunnot on pyydetty erikseen hyvinvointialueen johtamisen vähimmäistiedon sekä hyvinvointialueen ja kunnan hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman vähimmäistiedon osalta.

Johtamisen vähimmäistiedon osalta teknisen soveltamisohjeen selkeys jakoi mielipiteitä lausujien välillä: luonnos todetaan selkeäksi 13 lausunnossa, epäselväksi 12. Koettua epäselvyyttä perusteltiin yleisesti yksityiskohtien monitulkintaisuudella, materiaalin suurella määrällä sekä osittain jo vanhentuneen tiedon käytöllä. HUS nosti lausunnossaan esille, että nimestään huolimatta soveltamisohje ei ota kantaa tekniseen tietotuotantoon, vaan tuo enemmänkin esille vähimmäistiedon taustoja. THL mainitsi, että materiaalissa ei selkeästi ilmaista miten tehtävät ja vastuut jakautuvat vähimmäistiedon eri tuottajien välille. Soveltamisohje jättää avoimeksi kysymyksiä liittyen tiedon julkiseen jakamiseen, vertailukelpoisuuden varmistamiseen sekä KUVA-indikaattorien yhdenmukaiseen laskentaan (THL, Kuntoutuksen toimialayhdistys).

Hyvinvointialueen ja kunnan hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman vähimmäistiedon osalta soveltamisohje koettiin pääosin selkeäksi: 22 lausunnossa luonnos todettiin selkeäksi, epäselväksi 7. Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala huomautti lausunnossaan, että Helsingin erillisratkaisua hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen laatimisesta ei oltu huomioitu asetuksessa. Soveltamisohjeen ja sen liitteiden koettiin olevan pääosin riittäviä tietosisältöjen muodostamiseen. Suomen Kuntaliitto ry sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialue kiinnittivät lausunnoissaan huomiota tarkemmin yksittäisiin indikaattoreihin, ja tarjosivat lisäyksiä tai vaihtoehtoisia mittareita.

Tietosuojavaltuutetun toimisto kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että ohjelunoksesta mainittua henkilötason sopimista rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän välillä on tarpeen täsmentää. Epäselväksi jäi myös sivun 18 lopussa todettu ”Toteutuksen kannalta julkiseksi datakokonaisuudeksi lasketaan myös raportit, joita ei pysty näkemään kuin tunnistettu käyttäjä, mutta datakokonaisuudesta toteutettu raportti on mahdollista näyttää henkilöille, jotka eivät ole tunnistettuja.”

Muita kommentteja:

Lausunnoissa annettiin yleisiä kommentteja koko asetusluonnoksesta sekä yksittäisistä osa-alueista. Useissa lausunnoissa kannatettiin vaiheittaista kehitystä, asetusluonnoksen tavoitteita ja korostettiin niiden tärkeyttä. Lisäksi tuotiin esille muun muassa se, että tietojen kerääminen kootusti olisi asetuksen tavoitteiden kannalta hyvä ja tähän toivottiin tarkempaa ohjeistusta tai sääntelyä.

Lausunnonantajat:

- Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- Lappeenrannan kaupunki
- Liikelaitos Kysteri, Tiedolla johtamisen vastuuvalmisteliija, Pohjois-Savon hyvinvointialue
- Sisäministeriö, pelastusosasto
- Sonkajärven kunta
- Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä
- Pudasjärven kaupunki
- Suomen Psykologiliitto
- Logex Oy
- Suomen Kuntaliitto ry
- Svenska Finlands folkting
- Työ- ja elinkeinoministeriö, Alueet ja kasvupalvelut -osasto
- Ruokakasvatusyhdistys Ruukku ry
- Tornion kaupunki
- CGI Suomi Oy
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL
- Pirkanmaan hyvinvointialue,
- Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Rakenteellisen sosiaalityön kehittäjät
- Kansaneläkelaitos
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Samallahti Kirsi
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- Satakunnan hyvinvointialue
- Laillistettu ravitsemusterapeutti, Turun kaupunki, terveyspalvelut
- Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, EPSHP lausuu Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen puolesta
- Tietosuojavaltuutetun toimisto
- Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä
- Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
- Hyvinvointiala HALI ry
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
- Kymsote (Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä)
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
- Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
- Pohjois-Karjalan kansanterveys ry (Pohjois-Karjalan kansanterveyden keskus)
- Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto yhdessä Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastojen kanssa
- Kulttuurihyvinvointipooli
- Suomen Sydänliitto ry
- Ikäinstituutin säätiö
- Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

- Lahden kaupunki
- Lääketeollisuus ry
- Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvvelukuntayhtymä Soite
- Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
- Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
- Tilastokeskus, Tieto- ja tilastopalvelut
- Tuulivoima-kansalaisyhdistys ry
- Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Tehy ry
- Lääkäripalveluyritykset ry
- Orimattilan kaupunki yhteistyössä Orimattilan, Hollolan, Kärkölään, Asikkalan, Padasjoen, litin, Heinolan, ja Sysmän kanssa
- Näkeminen ja silmäterveys NÄE ry
- Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus
- Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT
- Turun kaupunki
- Kuntoutuksen toimialayhdistys
- MIELI Suomen Mielenterveys ry
- Kauhajoen kaupunki
- Liikenneturva
- Suomen Diabetesliitto ry
- Etelä-Savon hyvinvointialue
- Teuvan kunta
- Valtiovarainministeriö
- Vaalan kunta
- HUS Apteekki
- Fimea